

مقایسه کتابشناختی بروندهای انتشاراتی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش با تأکید بر سهم علم اطلاعات و دانش‌شناسی در هر یک از این حوزه‌ها

مرتضی کوبی^۱ | غلامرضا حیدری^۲ | منصوره صراطی شیرازی^۳

۱. دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ استادیار؛ دانشگاه شهید چمران اهواز
kokabi80@yahoo.com

۲. دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ استادیار؛ دانشگاه شهید چمران اهواز
ghrhaidari@gmail.com

۳. [پدیدآور رابط] دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ دانشگاه شهید چمران اهواز؛
مری؛ پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)
yasaman.serati@yahoo.com

مقاله پژوهشی

دریافت: ۱۳۹۳/۰۲/۲۸

پذیرش: ۱۳۹۳/۰۵/۰۴

دوره ۳۰ شماره ۲

ص.ص. ۳۹۷-۴۱۷

دانشگاه
بهداشت اطلاعات

پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات

فصلنامه | علمی پژوهشی

شاپا (چاپی) ۸۲۲۳-۲۲۵۱

شاپا (الکترونیکی) ۸۲۳۱-۲۲۵۱

نمایه در ISC، LISA و Scopus

http://jipm.irandoc.ac.ir

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

چکیده: دامنه فعالیت حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش و به‌ویژه سهم علم اطلاعات در این حوزه‌ها، به دلیل تعدد تعاریف و هم‌پوشانی موجود میان این دو حوزه همواره مورد بحث بوده است. پژوهش حاضر با هدف بررسی تولیدات علمی در حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش در پایگاه وب‌آوساینس و تعیین سهم علم اطلاعات و دانش‌شناسی در هر یک از این حوزه‌ها انجام گرفته است. این پژوهش با استفاده از روش علم‌سنجی انجام شده و جامعه پژوهش دربرگیرنده ۱۴۵۷ مدرک حوزه مدیریت اطلاعات، ۵۹۹۳ مدرک حوزه مدیریت دانش و ۱۸۳ مدرک است که در هر دو حوزه مدیریت اطلاعات و دانش در پایگاه وب‌آوساینس ثبت شده‌اند. تحلیل داده‌ها نشان داد که با اینکه از لحاظ تاریخی مدیریت دانش از مدیریت اطلاعات پیشینه کوتاه‌تری دارد، تعداد تولیدات علمی آن بیش از مدیریت اطلاعات است. بر اساس طبقه‌بندی پایگاه وب‌آوساینس در حوزه مدیریت اطلاعات، علم اطلاعات و دانش‌شناسی رتبه اول و در حوزه مدیریت دانش، مدیریت رتبه اول و علم اطلاعات و دانش‌شناسی رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اند. تحلیل موضوعی مدارک ایران و نیز وابستگی سازمانی نویسندگان پرتولید ایران در این حوزه نشان می‌دهد که این نسبت کمابیش با وضعیت جهانی هم‌خوانی دارد.

کلیدواژه‌ها: مدیریت اطلاعات؛ مدیریت دانش؛ علم‌سنجی؛ پایگاه وب‌آوساینس

۱. مقدمه

سیر تکاملی شناخت یک حوزه، نخست از واکاوی و تحلیل مفاهیم بنیادی و هسته آن آغاز می‌شود و تا شناسایی مقوله‌های اصلی، محورهای آموزشی و پژوهشی، و حدود وظایف و کارکردهای آن ادامه می‌یابد. در حوزه علم اطلاعات، تمایز و تشابه میان مفاهیم اطلاعات و دانش، بحث‌هایی را به دنبال داشته که تبعات آن به حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش نیز سرایت کرده و این موضوع را بحث‌انگیزتر ساخته است. در رابطه با مفاهیم مرتبط با مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش و اینکه هر کدام از این حوزه‌ها در حیطه تخصصی کدام رشته‌هاست و وظایف حرفه‌ای آنها مربوط به کدام حرفه است، بحث‌هایی وجود دارد. در این میان، علاوه بر اینکه بین متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با سایر حوزه‌ها اختلاف نظرهایی وجود دارد، در بین افراد حرفه نیز معمولاً یک نظر واحد دیده نمی‌شود.

اصطلاح مدیریت دانش، اصطلاح نسبتاً جدیدی است که اولین بار در سال ۱۹۸۶ توسط کارل ویگ^۱ ابداع شد (Beckman 1999 cited in Bouthillie and Shearer 2002)، اما در اینکه این اصطلاح جدید، معرف حوزه‌ای جدید است یا تنها نامی جدید برای حوزه قدیمی کتابداری و یا مدیریت اطلاعات، نظرات متفاوتی ابراز شده و بحث‌هایی در گرفته است.

برخی پژوهشگران معتقدند که اهداف مدیریت دانش، ریشه‌هایی قدیمی در متون کتابداری و اطلاع‌رسانی دارد (Sarrafzadeh 2005). در این خصوص، افرادی چون الیس و رالف معتقدند که کتابخانه‌ها چندین اصل مدیریت دانش را در حوزه خدمات مرجع، فهرست‌نویسی و دیگر خدمات کتابخانه برای تقویت و ترغیب استفاده از دانش و گسترش داده‌ها به کار گرفته‌اند (Ralph and Ellis 2009 cited in Nazim and Mukherjee 2013). یا حتی فراتر از این، لستر^۲ اعتقاد دارد که کتابداران از اولین روزهایی که کتابخانه‌ها وجود داشته‌اند، با نگهداری طومارهای کتابخانه اسکندریه و تهیه فهرست بیت‌الحکمه (کتابخانه اسلامی قرن نهم) به‌عنوان مدیران دانش ارائه خدمات می‌کرده‌اند (Lastres 2013). از این‌رو، این حوزه بسیاری از فنون، اصطلاحات و واژگان مورد استفاده خود از

1. Karl Wiig

2. Lastres

قبیل نگاشت دانش را از حوزه مدیریت اطلاعات و کتابداری اخذ کرده است (Koenig 2002 cited in Bouthillie and Shearer 1997).

از سوی دیگر، افرادی نیز هستند که مدیریت دانش را حوزه‌ای جدید می‌دانند نه نامی جدید برای مدیریت اطلاعات و یا ادامه آن، زیرا که تأکید مدیریت دانش بر روی دانش به‌عنوان یک مفهوم و بر روی دانش ضمنی است (Owen 1999 cited in Nazim and Mukherjee 2013). در این بین توومی معتقد است که مدیریت دانش ریشه‌های خود را در چهار رشته پردازش اطلاعات سازمانی^۱، هوش تجاری^۲، شناخت سازمانی^۳ و توسعه سازمانی^۴ دارد. اولی، نقطه شروع خود را در فناوری کامپیوتر، دومی در خدمات اطلاعاتی^۵، سومی در تحقیق در نوآوری‌های سازمانی و آموزش، و چهارمی در راهبرد تجارت و مدیریت منابع انسانی دارد (Tuomi 2002). بر اساس نظر گورلی، فعالیت‌های حوزه مدیریت دانش اغلب در ارتباط با ارائه دانش است، نه خود دانش فی‌نفسه، و این مسئله حتی تمایز میان اطلاعات و دانش را مبهم‌تر می‌کند. و در نهایت اینکه، مرز ظریفی میان مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات در هر دو سطح مفهومی و عملی وجود دارد (Gourlay 2000 cited in Bouthillie and Shearer 2002).

پژوهش حاضر سعی دارد که اختلاف میان مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش را از نگاه کتابشناختی و بررسی مدارک منتشرشده در این حوزه‌ها مورد مطالعه قرار دهد تا به گونه‌ای مستند، مکمل پیشینه‌های نظری در این موضوع باشد. یکی از روش‌های بررسی حوزه‌های مختلف علمی نگاه کتابشناختی و بررسی علوم با توجه به بروندهای علمی و انتشاراتی آنهاست. این نوع مطالعات معمولاً به روش علم‌سنجی و در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی بیشتر از هر رشته دیگری مورد توجه قرار می‌گیرد. از سوی دیگر، یکی از روش‌های جامعیت‌بخشیدن به تعریف و معنای یک حوزه خاص، بررسی آن موضوع در بافت تاریخی و دوره‌های زمانی است. جهت انجام این پژوهش، هر دو روش ذکر شده مد نظر قرار گرفته است.

-
1. organizational information
 2. business intelligence
 3. organizational cognition
 4. organizational development
 5. information services

۲. بیان مسئله

ورود فناوری به عرصه فعالیت‌های گوناگون حرفه‌ای علم اطلاعات و دانش‌شناسی و رویکردهای جدید نظری و فلسفی به مبانی معرفت‌شناسی آن، این رشته را به نوعی پارادوکس دچار کرده است. به دنبال چنین رویدادهایی اصطلاحاتی نیز به وجود آمده که ناشی از نقطه نظرات متفاوت در آن خصوص می‌باشد. از جمله این اصطلاحات و پُرهممه‌ترین آنها، دو عبارت «مدیریت دانش» و «مدیریت اطلاعات» است (حری ۱۳۸۳). متخصصان این حوزه‌ها باید نسبت و ربط خود را در هر یک از این مقوله‌ها بررسی و تعیین نمایند و به عبارتی، باید به این سؤال پاسخ گویند که جایگاه آنان در این میان کجاست. آیا حوزه کاری آنان مدیریت اطلاعات است یا مدیریت دانش، یا هر دو و یا حتی هیچ کدام؟

نسبت و ربط این مفاهیم و عبارات و نیز میزان هم‌پوشانی آنها از زوایای مختلفی قابل بررسی است. در پژوهش حاضر، تأکید بر روش کتابشناختی و مقایسه برون‌دادهای انتشاراتی (در حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش) می‌باشد. این روش می‌تواند نشان دهد که فراسوی بحث‌های نظری که متخصصان رشته‌های مختلف در رابطه با سهم خود در هر یک از این حوزه‌ها داشته‌اند، به صورت عینی و عملی به چه میزان در آنها سهم بوده و دارای تولیدات و برون‌دادهای علمی می‌باشند.

۳. پیشینه پژوهش

به دلیل دیدگاه‌های متفاوتی که همواره در ارتباط با مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش وجود داشته، پژوهش‌های متعددی در مقایسه این دو حوزه و نقش رشته‌های مختلف و به ویژه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در آنها صورت گرفته است. اما، تا جایی که پیشینه‌های بررسی شده این پژوهش نشان داد، هیچ یک از این پژوهش‌ها این مقایسه را به روش علم‌سنجی انجام نداده‌اند. به همین سبب در این بخش به بررسی پژوهش‌هایی که به لحاظ محتوایی با پژوهش حاضر در ارتباط هستند، اشاره می‌شود:

۳-۱. پیشینه پژوهش در خارج از ایران

ترا و آنجلنی در پژوهشی به بررسی تفاوت میان مدیریت اطلاعات و مدیریت

دانش پرداختند و بیان کردند که علی‌رغم اینکه مدیریت دانش لزوماً رشته‌ جدیدی نیست، تأثیر بسیار مثبتی بر روی نظریه مدیریت و نیز بر روی مدیریت اطلاعات داشته است. مدیریت دانش در واقع تغییر از تأکید بر اطلاعات به تأکید بر افرادی است که دانش را خلق می‌کنند و عمیقاً تحت تأثیر پیشرفت‌های اخیر در پردازش اطلاعات و ارتباطات است (Terra and Angeloni 2003).

کبِد از دید علم اطلاعات، مدیریت دانش را مورد بررسی قرار داد و بیان داشت که مدیریت دانش در بسیاری از حرفه‌ها از جمله علم اطلاعات، حوزه‌ای تخصصی و نوپدید است و هر کدام از این حرفه‌ها نیز به روش خود در پیشبرد و توسعه آن نقش داشته‌اند. اما، علم اطلاعات به‌دلایلی، آن‌گونه که باید و شاید در آن (مدیریت دانش) نقش مهمی را ایفا نکرده است، زیرا افراد حرفه‌ای که در این گروه هستند، مدیریت دانش ضمنی را چیزی فراتر از آمادگی کنونی حرفه‌ای‌شان می‌دانند و دستیابی به مجموعه‌ای جدید از مهارت‌ها را به‌عنوان پیش شرطی برای مشارکت در مدیریت دانش قلمداد می‌کنند. این پژوهشگر در این مقاله سعی دارد به متخصصان علم اطلاعات یادآوری کند که مدیریت دانش نتیجه توسعه علم اطلاعات در طولانی‌مدت است و متخصصان این حوزه باید نقش پُررنگ‌تری در آن ایفا کنند (Kebede 2010).

ناظم و موکرچی در پژوهشی پس از بررسی دیدگاه‌های مختلف در ارتباط با مدیریت دانش و علم اطلاعات به بررسی ابعاد مدیریت دانش از جمله مفاهیم، کاربردهای بالقوه، مزایا و چالش‌های کاربردی آن از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی هند پرداختند. این پژوهشگران دریافتند که سطح فهم و دانش این کتابداران نسبت به مدیریت دانش کاملاً متفاوت است و بسیاری از آنها مدیریت دانش را به‌عنوان مدیریت منابع اطلاعاتی، خدمات و سیستم‌ها با استفاده از فناوری و یا فرایندهای خاص دریافت و استفاده از دانش عینی به‌جای اشتراک‌گذاری و استفاده از دانش ضمنی می‌دانند و عدم درک مفاهیم و مزایای مدیریت دانش، فرهنگ اشتراک دانش، انگیزه‌ها و پاداش‌ها، منابع مالی و زیرساخت‌های فناوری اطلاعات به‌عنوان موانع اصلی برای مشارکت در فعالیت‌های مدیریت دانش در کتابخانه‌های دانشگاهی محسوب می‌شود (Nazim and Mukherjee 2013).

۲-۳. پیشینه پژوهش در ایران

حری در مطالعه‌ای به بررسی مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات در کتابداری پرداخت. در این مطالعه بیان شده است که فعالیت‌های شناخته‌شده یک کتابخانه فراهم‌آوری، سازماندهی و ارائه خدمات است و در این زنجیره فراهم‌آوری و سازماندهی در حوزه مدیریت دانش، و سازماندهی و ارائه خدمات در حوزه مدیریت اطلاعات جای می‌گیرند؛ با این تعریف، مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات، مغایر و یا جایگزین یکدیگر نمی‌باشند، بلکه مکمل یکدیگر هستند و در کتابداری هر دو مدیریت، حضوری قطعی و اجتناب‌ناپذیر دارند (حری ۱۳۸۳).

افشار زنجانی و نوذری در پژوهشی مفهوم مدیریت دانش را مورد مطالعه قرار داده و ضمن بیان تفاوت‌های آن با مدیریت اطلاعات، ارتباط آن را با حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی بررسی کردند. در این پژوهش ذکر شده است که بر اساس یک دیدگاه، مدیریت دانش در سازمان رخ می‌دهد و مواد کار آن، هم دانش عینی و مدون و هم دانش ذهنی و غیرمدون است. با پذیرش این تعریف، مدیریت دانش اعم از مدیریت اطلاعات، که تنها با دانش مدون سروکار دارد، می‌باشد. اما اگر دانش را چه به شکل عینی و چه به شکل ذهنی، تنها به سطح سازمان محدود کنیم، آنگاه ماده و موضوع کار مدیریت دانش از مدیریت اطلاعات جدا و محدودتر خواهد بود. این پژوهشگران بر این باورند که مدیریت دانش به معنای امروزی نه توسط کتابداران و نه برای آنها وضع شده است، بلکه به رشته مدیریت تعلق دارد (افشار زنجانی و نوذری ۱۳۸۳).

حسن‌زاده با رویکردی مقایسه‌ای، مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات را مورد مطالعه قرار داد. در پژوهش مذکور بیان شده است که اصطلاحات مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش و اجزاء و عناصر آن هنوز به درستی شناخته نشده و علی‌رغم اینکه هر یک کارکردها و مؤلفه‌های خاص خود را دارد، به دلیل عدم تمایز مفهومی میان این دو در بیشتر متون، به صورت مترادف و به جای یکدیگر به کار برده شده‌اند. با این حال، به دلیل تفاوت میان دو حوزه، مهارت‌ها و توانایی ویژه‌ای برای هر یک مورد نیاز است و کتابداران اگر بخواهند در هر دو حوزه موفق باشند، باید علاوه بر مهارت‌های سازماندهی و اشاعه، با مهارت‌های تعاملی و اجتماعی نیز آشنا باشند (حسن‌زاده ۱۳۸۴).

بررسی پیشینه‌های این پژوهش نشان می‌دهد که دیدگاه‌های پژوهشگران و به‌ویژه

پژوهشگران علم اطلاعات و دانش‌شناسی در رابطه با مدیریت دانش دیدگاه‌های متفاوتی است. برخی مدیریت دانش را حوزه‌ای جدا از مدیریت اطلاعات می‌دانند، برخی آن را رده‌ای از سلسله‌مراتب پیشرفت علم اطلاعات و در ادامه مدیریت اطلاعات و یا حتی خود آن می‌دانند و با توجه به دانش و مهارت‌های حرفه‌ای خود، جایگاه شغلی آن را در سازمان‌های مختلف حق مسلم خود می‌شمارند. این پژوهش سعی دارد که با استفاده از روش‌های علم‌سنجی میزان حضور متخصصان علم اطلاعات را در تولیدات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش مورد بررسی قرار داده و بدین طریق، جایگاه آنها را در این حوزه‌ها نشان دهد.

۴. روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از روش علم‌سنجی انجام شده است. جامعه پژوهش حاضر را انتشارات علمی نمایه‌شده در حوزه «مدیریت اطلاعات» و «مدیریت دانش» و نیز «مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش» در بازه زمانی سال‌های ۱۹۸۶-۲۰۱۲ در پایگاه وب‌آوساینس تشکیل می‌دهند. تاریخ جمع‌آوری داده‌ها ۱۵ نوامبر ۲۰۱۳ (۲۴ آبان ۱۳۹۲) می‌باشد. دلیل انتخاب این بازه زمانی آن است که اصطلاح «مدیریت دانش» برای اولین بار در سال ۱۹۸۶ مطرح شده و چون هدف، مقایسه انتشارات در هر دو حوزه است، این سال به‌عنوان مبدأ در نظر گرفته شده است. همچنین، به دلیل اینکه انتشارات سال ۲۰۱۳ در این تاریخ هنوز به‌صورت کامل منتشر و در نتیجه نمایه نشده بودند، در جامعه پژوهش لحاظ نشدند. داده‌های به‌دست آمده با استفاده از گزینه تحلیل پایگاه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و با استفاده از نرم‌افزار اکسل بررسی شدند.

۵. هدف پژوهش

بررسی کمی پرونده‌های انتشاراتی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش، روند تولید این انتشارات در دوره زمانی مورد بررسی، معرفی مقوله‌های مهم موضوعی در این حوزه‌ها، و در نهایت، تعیین جایگاه علم اطلاعات در این بین از اهداف پژوهش حاضر هستند.

۶. پرسش‌های پژوهش

۱. فراوانی تولیدات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش در بازه زمانی ۱۹۸۶-۲۰۱۲ چگونه است؟
۲. نرخ رشد انتشارات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش چگونه است؟
۳. فراوانی استنادهای دریافتی تولیدات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش، و مدیریت اطلاعات و دانش چگونه است؟
۴. پراکندگی موضوعات در انتشارات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش چگونه است؟
۵. آیا میان سهم علم اطلاعات و دانش‌شناسی^۱ در تولیدات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش اختلاف معنی‌داری وجود دارد؟
۶. آیا نویسندگان پُر تولید حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش در هر دو حوزه یکی هستند؟
۷. پراکندگی جغرافیایی انتشارات حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات و دانش چگونه است؟ و چه کشورهایی در این زمینه‌ها پیش‌تاز هستند؟
۸. کدام مجلات بیشترین انتشارات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش، و مدیریت اطلاعات و دانش را منتشر کرده‌اند؟ آیا این نشریات در هر دو حوزه یکی هستند؟
۹. وضعیت ایران در تولیدات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش، و مدیریت اطلاعات و دانش چگونه است؟

۷. یافته‌های پژوهش

- ۱-۷. فراوانی تولیدات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش در بازه زمانی

۱. در این پژوهش «علم اطلاعات و دانش‌شناسی» معادل عبارت " LIBRARY SCIENCE and INFORMATION SCIENCE" که عنوان مصوب این رشته است، در نظر گرفته شده است.

۱۹۸۶-۲۰۱۲ چگونه است؟

در طول سال‌های ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۲، ۱۴۵۷ مدرک در حوزه مدیریت اطلاعات، ۵۹۹۳ مدرک در حوزه مدیریت دانش و ۱۸۳ مدرک در هر دو حوزه مدیریت اطلاعات و دانش در پایگاه وب آوساینس ثبت شده است. جدول ۱ تعداد انتشارات هر سه حوزه را در این دوره به تفکیک سال نشان می‌دهد.

جدول ۱. تعداد انتشارات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات و دانش در طول سال‌های ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۲ به تفکیک سال

مدیریت اطلاعات و دانش	فراوانی انتشارات		سال انتشار	مدیریت اطلاعات و دانش		سال انتشار	
	مدیریت دانش	مدیریت اطلاعات		مدیریت دانش	مدیریت اطلاعات		
۷	۱۷۸	۱۷۸	۲۰۰۰	۰	۲	۳۷	۱۹۸۶
۸	۲۶۷	۱۲۶	۲۰۰۱	۰	۲	۵۸	۱۹۸۷
۱۶	۳۳۱	۱۵۶	۲۰۰۲	۰	۱	۵۵	۱۹۸۸
۵	۳۴۵	۲۱۰	۲۰۰۳	۱۰۰۰۰	۴	۴۴	۱۹۸۹
۱۷	۳۸۵	۲۳۴	۲۰۰۴	۰	۴	۵۹	۱۹۹۰
۱۶	۴۵۲	۲۲۶	۲۰۰۵	۰	۷	۱۱۲	۱۹۹۱
۱۰	۴۳۵	۲۲۶	۲۰۰۶	۰	۵	۱۳۰	۱۹۹۲
۱۲	۴۱۰	۲۴۰	۲۰۰۷	۰	۸	۱۱۸	۱۹۹۳
۱۶	۴۹۰	۲۷۰	۲۰۰۸	۰	۸	۱۴۴	۱۹۹۴
۱۶	۵۷۳	۲۸۲	۲۰۰۹	۰	۱۴	۱۳۳	۱۹۹۵
۱۱	۵۵۹	۳۰۲	۲۰۱۰	۲	۱۷	۱۶۹	۱۹۹۶
۲۷	۶۰۴	۳۲۶	۲۰۱۱	۱	۴۴	۱۳۶	۱۹۹۷
۱۴	۶۴۲	۳۳۱	۲۰۱۲	۱	۷۳	۱۲۰	۱۹۹۸
۱۸۳	۵۹۹۳	۴۵۷۱	مجموع	۳	۱۳۳	۱۴۹	۱۹۹۹

همان‌گونه که در این جدول دیده می‌شود، از سال ۱۹۸۶ که واژه «مدیریت دانش» وارد متون علمی شده، هر ساله بر انتشارات این حوزه افزوده شده است. این افزایش به‌طور کلی، در هر دو حوزه دیده می‌شود، اما شتاب آن در حوزه مدیریت دانش به حدی است که در سال ۲۰۰۰، تعداد انتشارات آن به حوزه مدیریت اطلاعات می‌رسد و از آن سال به

بعد همواره از لحاظ تعداد انتشارات از حوزه مدیریت اطلاعات جلوتر است، به گونه‌ای که در سال ۲۰۱۲ تعداد انتشارات حوزه مدیریت دانش حدوداً دو برابر تعداد انتشارات حوزه مدیریت اطلاعات می‌شود. از مجموع این ۱۰۵۶۵ مدرک، ۱۸۳ مدرک در هر دو حوزه مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش نوشته شده‌اند و تنها ۱/۷۳ درصد از کل تولیدات را شامل می‌شوند.

نمودار ۱. میزان هم‌پوشانی انتشارات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش

۲-۷. نرخ رشد انتشارات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش چگونه است؟

به منظور بررسی روند رشد انتشارات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش در دوره زمانی ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۲، الگوی رگرسیون نمایی^۱ مورد استفاده قرار گرفته است. انتخاب این روش به این دلیل است که «الگوی رگرسیون نمایی بهترین الگو برای روند رشد مقالات بر حسب زمان به شمار می‌آید و نسبت به الگوهای توانی^۲ و خطی^۳ عملکرد بهتری دارد» (مهراد و بینش، ۱۳۹۰).

در الگوی نمایی تعیین نرخ رشد تولیدات علمی، Y فراوانی تولیدات علمی، x متغیر مستقل (سال)، b عدد ثابت معادله، e عدد نپر (۷/۷۲) و a شیب منحنی است که همان نرخ

$$Y = b \cdot e^{a \cdot x}$$

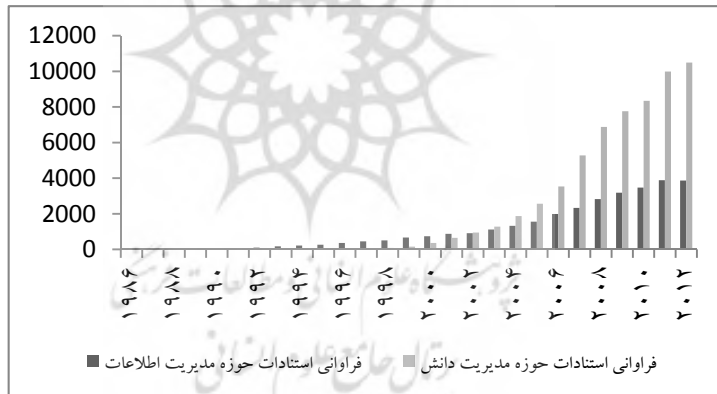
رشد سالانه می‌باشد:

1. exponential
2. power
3. linear

بر این اساس، نرخ رشد انتشارات علمی در حوزه مدیریت اطلاعات ۶/۸۳ درصد و نرخ رشد انتشارات علمی در حوزه مدیریت دانش ۲۶/۸۴ درصد می‌باشد. توجه بیشتر پژوهشگران به مدیریت دانش نسبت به مدیریت اطلاعات در سال‌های اخیر می‌تواند یکی از دلایل اختلاف در نرخ رشد تولیدات این دو حوزه باشد.

۷-۳. فراوانی استنادهای دریافتی تولیدات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش، و مدیریت اطلاعات و دانش چگونه است؟

در این پژوهش بازه زمانی دریافت استناد نیز برای هر دو حوزه مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات یکسان در نظر گرفته شده است و با توجه به اینکه انتشارات علمی در سال‌های اول انتشار، استنادهای زیادی دریافت نمی‌کنند و تا سال سوم انتشار، شمار استنادهای آنها به حداکثر نمی‌رسد (Australian Research Council 2009)، در سال‌های اول این مسئله به نفع مدیریت اطلاعات است، زیرا پیش از سال‌های اول مورد بررسی، حوزه مدیریت دانش انتشاراتی نداشته است تا استنادی دریافت کند.

نمودار ۲. نسبت تعداد استنادات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش در بازه زمانی ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۲ به تفکیک سال

همان‌گونه که در نمودار ۲ پیداست، تعداد استناد به مقالات هر دو حوزه حالتی رو به رشد دارد، ولی این حرکت صعودی در تولیدات مدیریت دانش بیشتر به چشم می‌خورد، به گونه‌ای که تعداد استناد به مقالات حوزه مدیریت اطلاعات در دوره مورد بررسی از ۲

استناد به ۳۸۶۵ استناد رسیده، در حالی که استادهای حوزه مدیریت دانش از ۰ به ۱۰۴۹۳ مورد افزایش یافته است.

۴-۷. پراکندگی موضوعات در انتشارات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش چگونه است؟

حوزه موضوعی وب‌آوساینس^۱ بر اساس محتوای مقالات تعیین می‌گردد، در حالی که طبقه‌بندی وب‌آوساینس^۲ بر اساس نشریه است (Web of Science help 2012). در این پژوهش هر دو نوع تحلیل بررسی می‌شود تا هم پراکندگی موضوعی مقالات و هم پراکندگی موضوعی نشریات مشخص گردد (مدارکی که در تقسیم‌بندی شکلی جزو مقالات نیستند، در هر دو تقسیم‌بندی قرار دارند).

بر اساس تحلیل موضوعی، مدارک مدیریت اطلاعات در ۱۳۹ حوزه موضوعی و مدارک حوزه مدیریت دانش در ۱۱۶ حوزه موضوعی تقسیم‌بندی شده‌اند. پراکندگی موضوعات در حوزه مدیریت اطلاعات نشان می‌دهد که بیش از نیمی از تولیدات این حوزه در ارتباط با علوم کامپیوتر و علم اطلاعات و دانش‌شناسی است، اما در حوزه مدیریت دانش، بیش از دو سوم تولیدات مربوط به علوم کامپیوتر و اقتصاد تجاری می‌باشد. اما در هر دو حوزه، علم اطلاعات و دانش‌شناسی در حدود ۲۰ درصد از تولیدات را به خود اختصاص داده است و در مدیریت اطلاعات در رتبه دوم و در مدیریت دانش در رتبه سوم قرار دارد. این در حالی است که در مقالات مشترک دو حوزه، در حدود نیمی از تولیدات متعلق به علم اطلاعات و دانش‌شناسی است و رتبه اول را به خود اختصاص داده است.

1. Web of Science Research Area
2. Web of Science Category Terms

جدول ۲. حوزه‌های موضوعی مقالات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات و دانش در بازه زمانی ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۲ به تفکیک سال

حوزه موضوعی	تعداد مدارک	درصد از ۴۵۷۱	حوزه	تعداد مدارک	درصد از ۵۹۹۳	حوزه موضوعی	تعداد مدارک	درصد از ۱۸۳
علوم کامپیوتر	۱۴۵۹	۳۱/۹۱	علوم کامپیوتر	۲۵۳۶	۴۲/۳۱	علم اطلاعات و کتابداری	۸۱	۴۴/۵۰
علم اطلاعات و کتابداری	۱۱۸۹	۲۶/۰۱	اقتصاد و تجارت	۱۹۵۳	۳۲/۵۸	علوم کامپیوتر	۷۸	۴۲/۸۵
مهندسی	۷۲۵	۱۵/۸۶	علم اطلاعات و کتابداری	۱۳۴۹	۲۲/۵۱	مهندسی	۳۵	۱۹/۲۳
علوم و خدمات مراقبت‌های بهداشتی	۳۰۱	۶/۵۸	مهندسی	۱۲۲۵	۲۰/۴۴	اقتصاد و تجارت	۲۴	۱۳/۱۸
انفورماتیک پزشکی	۲۹۶	۶/۴۷	تحقیق در عملیات و علم مدیریت	۶۶۳	۱۱/۰۶	تحقیق در عملیات و علم مدیریت	۸	۴/۳۹

طبقه‌بندی مدارک بر اساس پایگاه وب‌آوساینس نشان می‌دهد که در حوزه مدیریت اطلاعات، علم اطلاعات و دانش‌شناسی رتبه اول و در حوزه مدیریت دانش، مدیریت رتبه اول و علم اطلاعات و دانش‌شناسی رتبه دوم و در مقالات مشترک دو حوزه، علم اطلاعات و دانش‌شناسی است که رتبه اول را به خود اختصاص داده است.

۷-۵. آیا میان سهم علم اطلاعات و دانش‌شناسی در تولیدات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش اختلاف معنی‌داری وجود دارد؟

برای پاسخ به این پرسش از آزمون نسبت‌ها استفاده شد و نتایج نشان داد که اختلاف معنی‌داری میان سهم علم اطلاعات و دانش‌شناسی در تولیدات علمی این دو حوزه وجود

دارد و سهم آن در مدیریت اطلاعات بیشتر می‌باشد.

۶-۷. آیا نویسندگان پرتولید حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش در هر دو حوزه یکی هستند؟

بررسی مدارک تولیدشده در حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش از لحاظ نویسندگان نشان می‌دهد که ۵۰ مدرک مدیریت اطلاعات و ۳۱ مدرک مدیریت دانش بدون نویسنده ثبت شده‌اند و مدارک مدیریت اطلاعات توسط ۱۱۲۶۵ نویسنده و مدارک مدیریت دانش توسط ۱۱۱۱۶ نویسنده نوشته شده است. در واقع می‌توان گفت که به‌طور متوسط در حوزه مدیریت اطلاعات به ازای هر مقاله در حدود ۸ نویسنده و در مدیریت دانش حدود ۲ نویسنده فعالیت داشته‌اند.

هیچ یک از نویسندگان پرتولید (۱۰ نویسنده‌ای که بیشترین تعداد تولیدات را دارند) حوزه مدیریت اطلاعات جزو نویسندگان پرتولید حوزه مدیریت دانش نیستند و هیچ یک از نویسندگان پرتولید حوزه مدیریت دانش نیز جزو نویسندگان پرتولید حوزه مدیریت اطلاعات نمی‌باشند. از میان نویسندگانی که بیشترین انتشارات را در حوزه مدیریت اطلاعات داشته‌اند، تنها یک نویسنده باودن^۱ است که در حوزه مدیریت دانش نیز مقاله‌هایی دارد و باقی نویسندگان، هیچ مقاله‌ای در این حوزه ندارند. اما نویسندگان پرتولید حوزه مدیریت دانش به‌نسبت بیشتری دست به نگارش در حوزه مدیریت اطلاعات زده‌اند (۴ نویسنده)، اما در آن حوزه، انتشارات کمتری دارند و هیچ کدام جزو نویسندگان پرتولید نمی‌باشند. بررسی رشته تحصیلی و حوزه کاری نویسندگان پرتولید نشان می‌دهد که از میان نویسندگان پرتولید حوزه مدیریت اطلاعات، حوزه کاری ۸ نویسنده در موضوع هوشبری^۲ است، در حالی که در رتبه‌بندی حوزه‌های موضوعی، این حوزه در جایگاه دهم قرار دارد و تنها یک نویسنده در حوزه علم اطلاعات و یک نویسنده در حوزه اطلاعات پزشکی هستند. نویسندگان پرتولید مدیریت دانش در حوزه‌های مدیریت و مهندسی صنایع و سیستم‌ها و اطلاعات می‌باشند.

۷-۷. پراکندگی جغرافیایی انتشارات حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات و دانش چگونه است؟ و چه کشورهایی در این زمینه‌ها پیش‌تاز هستند؟

1. Bawden
2. anesthesiology

تحلیل داده‌های پژوهش بر اساس کشورها نشان می‌دهد که ۱۰۳ کشور در تولید مدارک مدیریت اطلاعات، ۹۴ کشور در تولید مدارک مدیریت دانش، و ۴۷ کشور در تولید مدارک مدیریت دانش و اطلاعات دست داشته‌اند. کشورهای ایالات متحده آمریکا و انگلستان در هر سه حوزه به ترتیب، رتبه‌های اول و دوم را به خود اختصاص داده‌اند. همان‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد می‌توان گفت که کشورهای پُر تولید در حوزه‌های مورد بررسی تقریباً یکسان هستند.

جدول ۳. کشورهای پُر تولید حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش

رتبه	نام کشور	تعداد مدارک	درصد از ۴۵۷۱	رتبه	نام کشور	تعداد مدارک	درصد از ۵۹۹۳	رتبه	نام کشور	تعداد مدارک	درصد از ۱۸۳
۱	ایالات متحده آمریکا	۱۷۲۵	۳۷/۷۳	۱	ایالات متحده آمریکا	۱۵۸۹	۲۶/۵۱	۱	ایالات متحده آمریکا	۴۴	۲۴/۱۷
۲	انگلستان	۵۸۱	۱۲/۷۱	۲	انگلستان	۶۸۷	۱۱/۴۶	۲	انگلستان	۳۵	۱۹/۲۳
۳	آلمان	۳۰۳	۶/۶۲	۳	تایوان	۴۴۸	۷/۴۷	۳	تایوان	۱۱	۶/۰۴
۴	کانادا	۲۰۸	۴/۵۵	۴	آلمان	۳۹۰	۶/۵۰	۴	کانادا	۱۰	۵/۴۹
۵	استرالیا	۱۹۳	۴/۲۲	۵	جمهوری خلق چین	۳۳۱	۵/۵۲	۵	جمهوری خلق چین	۱۰	۵/۴۹
۶	جمهوری خلق چین	۱۳۹	۳/۰۴	۶	اسپانیا	۳۲۸	۵/۴۷	۶	استرالیا	۸	۴/۳۹
۷	هلند	۱۱۴	۲/۴۹	۷	کانادا	۳۱۴	۵/۲۳	۷	برزیل	۸	۴/۳۹
۸	اسپانیا	۱۱۴	۲/۴۹	۸	استرالیا	۲۴۶	۴/۱۰	۸	آلمان	۸	۴/۳۹
۹	فرانسه	۸۶	۱/۸۸	۹	ایتالیا	۲۲۳	۳/۷۲	۹	اتریش	۵	۲/۷۴
۱۰	ایتالیا تایوان	۸۴	۱/۸۳	۱۰	هلند	۱۶۶	۲/۷۷	۱۰	اسپانیا	۵	۲/۷۴

۷-۸. کدام مجلات بیشترین انتشارات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش، و مدیریت اطلاعات و دانش را منتشر کرده‌اند؟ آیا این نشریات در هر دو حوزه یکی هستند؟

تحلیل مدارک بر اساس منابع نشان می‌دهد که نشریاتی که بیشترین مدارک مدیریت اطلاعات را منتشر کرده‌اند، بیشتر در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و نشریاتی که بیشترین مدارک مدیریت دانش را منتشر کرده‌اند، بیشتر در حوزه مهندسی و مدیریت هستند و نشریاتی که بیشترین مدارک مشترک مدیریت اطلاعات و دانش را منتشر کرده‌اند، اکثراً همان نشریات پُرانتشار حوزه مدیریت اطلاعات می‌باشند.

۷-۹. جایگاه ایران در حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش، و مدیریت اطلاعات و دانش کجاست؟

بررسی انتشارات ایران در حوزه‌های مدیریت اطلاعات، مدیریت دانش، و مدیریت اطلاعات و دانش نشان می‌دهد که تا سال ۲۰۰۳، هیچ انتشاراتی در این حوزه‌ها وجود نداشته است. مدارک ایرانی حوزه مدیریت اطلاعات از سال ۲۰۰۴ و مدارک حوزه مدیریت دانش نیز از سال ۲۰۰۸ به ثبت رسیده است. در کل، ۱۸ مدرک در مدیریت اطلاعات، ۵۴ مدرک در مدیریت دانش و تنها ۱ مدرک در حوزه مدیریت اطلاعات و دانش در سال ۲۰۱۲ با نام کشور ایران به ثبت رسیده است. بر این اساس، ایران در مدیریت اطلاعات رتبه ۳۳، در مدیریت دانش رتبه ۲۸ و در مدیریت اطلاعات و دانش رتبه ۳۷ را در بین کشورهای جهان دارد.

بررسی همکاری پژوهشگران ایرانی در تولیدات علمی حوزه‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که پژوهشگران ایران تنها در تولید یک مدرک حوزه مدیریت اطلاعات با کشور امارات متحده عربی همکاری داشته، اما در حوزه مدیریت دانش با پژوهشگران کشورهای استرالیا (۴)، مالزی (۲)، و کانادا، تایلند و آمریکا (۱) همکاری داشته‌اند و مقاله حوزه مدیریت اطلاعات و دانش یک مقاله انفرادی است.

در بررسی نویسندگان پُر تولید ایران در حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش، پژوهشگرانی که حداقل ۲ مدرک از آنان در پایگاه وب‌آوساینس به ثبت رسیده، مورد بررسی قرار گرفتند. با این حساب، در مدیریت اطلاعات ۳ نویسنده و در مدیریت دانش ۱۵ نویسنده جزو نویسندگان پُر تولید قرار دارند. بررسی رشته و وابستگی سازمانی

این نویسندگان نشان می‌دهد که در حوزه مدیریت اطلاعات، یک نویسنده در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ۲ نویسنده دیگر در حوزه‌های مدیریتی فعالیت دارند، نویسندگان حوزه مدیریت دانش بیشتر در دانشگاه‌های صنعتی و گروه‌های مهندسی صنایع و مدیریت صنایع فعالیت دارند و در این میان تنها ۲ نویسنده در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار دارند.

تحلیل موضوعی تولیدات علمی ایران نشان می‌دهد که علم اطلاعات و دانش‌شناسی در تولیدات حوزه مدیریت اطلاعات رتبه اول را دارد، در حالی که در مدیریت دانش در رتبه سوم قرار دارد و مدیریت تجاری و علوم زیست‌پزشکی در رتبه‌های اول و دوم قرار دارند. بر اساس طبقه‌بندی موضوعی پایگاه وب‌آوساینس، علم اطلاعات و دانش‌شناسی در تولیدات علمی مدیریت اطلاعات در رتبه نخست و مدیریت دانش در رتبه چهارم قرار دارند.

۸. بحث و نتیجه‌گیری

در طول سال‌های ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۲ در حدود ۱۴۵۷ مدرک در حوزه مدیریت اطلاعات، ۵۹۹۳ مدرک در حوزه مدیریت دانش و ۱۸۳ مدرک در هر دو حوزه مدیریت اطلاعات و دانش در پایگاه وب‌آوساینس ثبت شده است. با اینکه از لحاظ تاریخی مدیریت دانش از مدیریت اطلاعات پیشینه کوتاه‌تری دارد، اما پس از گذشت ۱۵ سال از ظهور مدیریت دانش، تعداد تولیدات علمی آن با مدیریت اطلاعات برابری کرده و از آن پس از آن پیشی گرفته است، به گونه‌ای که در آخرین سال بررسی این پژوهش (۲۰۱۲) تعداد انتشارات آن دو برابر مدیریت اطلاعات شده است. از مجموع ۱۰۵۶۵ مدرک این دو حوزه، تنها ۱۸۳ مدرک در هر دو حوزه مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش نوشته شده‌اند که در حدود ۱/۷۳ درصد کل تولیدات را شامل می‌شوند. این رقم نشان می‌دهد که وجوه اشتراک این دو حوزه بسیار کم و وجوه افتراق آنها بسیار زیاد است؛ شاید هم وجوه اشتراک فعلی را نتوان واقعاً وجوه اشتراک نامید، زیرا تمام رشته‌های متفاوت و کم ربط، همین قدر با هم ارتباط دارند و تمامی علوم دارای ارتباط خاصی با یکدیگر هستند (غلامزاده و فتحی ۱۳۷۷). مقالاتی که در هر دو حوزه نوشته شده به جز ۱ مورد در سال ۱۹۸۹، بقیه از سال ۱۹۹۶ به بعد نوشته شده‌اند و می‌توان این گونه نتیجه‌گیری کرد که در

سال‌های اولیه ظهور مدیریت دانش، این دو حوزه کاملاً از یکدیگر جدا بوده‌اند و تلفیق آنها در مقالات، در سال‌های بعد به وجود آمده است. از سوی دیگر، بررسی پراکندگی جغرافیایی تولیدات نشان می‌دهد که کشورهای پُر تولید در حوزه‌های مورد بررسی تقریباً یکسان هستند و نمی‌توان گفت که این کشورها به یکی از این دو حوزه اهمیت ویژه‌ای می‌دهند.

رشد انتشارات حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش در دوره زمانی ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۲، به ترتیب ۶/۸۳ و ۲۶/۸۴ می‌باشد که نشان می‌دهد در سال‌های اخیر، مدیریت دانش بیش از مدیریت اطلاعات مورد توجه پژوهشگران بوده است و علی‌رغم دشواری تعریف این اصطلاح و درک کم از این مفهوم، مدیریت دانش به طور فزاینده‌ای در جهان (Grossman 2007 cited in Onyanha and Ocholla 2009) و در طیف وسیعی از رشته‌ها (مدیریت تجاری، و علوم کامپیوتر، و علم اطلاعات و کتابداری) و دانشگاه‌ها، سازمان‌های تجاری و غیره رواج یافته است (Onyanha and Ocholla 2009). بررسی میزان استنادهای دریافتی تولیدات علمی حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش نشان داد که با اینکه تعداد استناد به مقالات در هر دو حوزه حالتی رو به رشد دارد، ولی این حرکت صعودی در تولیدات مدیریت دانش به طور فزاینده‌ای افزایش یافته است. با اینکه انگیزه‌های استناد به آثار مختلف متفاوت می‌باشد، با این حال، میزان دریافت استناد همواره یکی از مقیاس‌های اندازه‌گیری تأثیرگذاری آثار بوده است (Bornmann and Daniel 2008) و اگر بپذیریم که بدیع بودن، ایده‌ساز و مفهوم‌ساز بودن آثار از جمله دلایل مورد استناد قرار گرفتن آنهاست (Case and Higgins 2000)، می‌توان به این نتیجه رسید که از دیدگاه تحلیل استنادی، در سال‌های اخیر آثار مدیریت دانش، بیش از مدیریت اطلاعات تأثیرگذار و مورد توجه بوده و از قدرت ایده‌ساز بودن برای پژوهشگران برخوردار بوده است. بررسی مدارک در این پژوهش نشان داد که در هر دو حوزه مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش، طیف وسیعی از حوزه‌های موضوعی دیده می‌شود. بر اساس حوزه موضوعی مدارک، مدیریت اطلاعات در ۱۳۹ و مدارک حوزه مدیریت دانش در ۱۱۶ حوزه موضوعی تقسیم‌بندی شده‌اند. این نکته تأییدی است بر میان‌رشته‌ای بودن دو حوزه مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش و اینکه بسیاری از علوم به نوعی به یکدیگر وابسته هستند و به سختی می‌توان مرز مشخصی بین آنها رسم کرد. بر این

اساس، در حوزه مدیریت اطلاعات، تنها علوم کامپیوتر سهمی بیش از علم اطلاعات و دانش‌شناسی دارد، در حالی که در مدیریت دانش سهم علوم کامپیوتر و اقتصاد تجاری بیش از علم اطلاعات و دانش‌شناسی است. در مقالات مشترک دو حوزه، علم اطلاعات و دانش‌شناسی در حدود نیمی از تولیدات را به خود اختصاص داده است و در رتبه اول قرار دارد. این سهم زیاد در تولیدات مشترک از سویی نشان می‌دهد که متخصصان این حوزه بیش از متخصصان سایر حوزه‌ها، مانند مدیریت و علوم کامپیوتر، این دو حوزه را در کنار یکدیگر قرار داده و به نوعی مکمل هم می‌دانند و از سوی دیگر، نشان می‌دهد که مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش مسئله‌ای بحث‌انگیز در میان متخصصان علم اطلاعات بوده و آنان همواره به دنبال یافتن جایگاه خود در این میان بوده‌اند. بر اساس طبقه‌بندی پایگاه وب‌آوساینس نیز در حوزه مدیریت اطلاعات، علم اطلاعات و دانش‌شناسی رتبه اول را به خود اختصاص داده‌اند و در حوزه مدیریت دانش، علم مدیریت رتبه اول و علم اطلاعات و دانش‌شناسی رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اند. به عبارت دیگر، نشریاتی که در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی هستند، بیش از سایر نشریات، مطالب مدیریت اطلاعات را به چاپ رسانده و نشریات حوزه مدیریت، مطالب مدیریت دانش را بیش از سایر نشریات منتشر کرده‌اند.

بررسی ۱۰ نویسنده پرتولید در حوزه‌های مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش نشان می‌دهد که این افراد تنها در یک حوزه پرتولید هستند و اگر در حوزه دیگری نیز مطلبی نوشته باشند، تعداد آنها در حدی نیست که در شمار نویسندگان پرتولید آورده شوند. از میان نویسندگانی که بیشترین انتشارات را در حوزه مدیریت اطلاعات داشته‌اند تنها یک نویسنده، در حوزه مدیریت دانش نیز مقاله‌هایی دارد و باقی نویسندگان هیچ مقاله‌ای در این حوزه ندارند. اما ۴ نویسنده پرتولید حوزه مدیریت دانش، در حوزه مدیریت اطلاعات مقالاتی دارند، اما در حوزه مدیریت اطلاعات انتشارات کمتری دارند و هیچ کدام جزو نویسندگان پرتولید نمی‌باشند. شاید بتوان از این مطلب این گونه برداشت کرد که نویسندگانی که در این حوزه‌ها پرتولیداند، تا حدودی خط قرمزی در میان این دو حوزه برای خود کشیده و سعی کرده‌اند که بیشتر در یک وادی قلم بزنند.

بررسی تولیدات علمی ایران در پایگاه وب‌آوساینس در حوزه‌های مورد بررسی نشان داد که کشورمان تولیدات زیادی در این حوزه‌ها نداشته و تنها ۰/۳۹۴ درصد از

تولیدات مدیریت اطلاعات جهان و ۵۴۹٪ درصد از تولیدات مدیریت دانش جهان را منتشر کرده است. این آمار نشان می‌دهد که پژوهشگران کشورمان نیز به مدیریت دانش توجه بیشتری داشته‌اند. تحلیل موضوعی مدارک ایران و نیز وابستگی سازمانی نویسندگان پرتولید ایران در این حوزه نشان می‌دهد که کمابیش با وضعیت جهانی هم‌خوانی دارد و کتابداران ایران نیز در مدیریت دانش نقش پررنگی ندارند.

آنچه که این پژوهش نشان داد، این است که مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش و به‌خصوص مدیریت دانش منحصراً در اختیار کتابداران نیست و همان‌گونه که برودنت می‌نویسد مدیریت دانش متعلق به یک گروه خاص در یک سازمان و یا یک حرفه و صنعت خاص نیست. اما اگر کتابداران و متخصصان اطلاعات می‌خواهند یک بازیگر کلیدی در پدیده مدیریت دانش باشند، لازم است که دیدگاه‌های مختلف دیگر بازیگران را نیز بدانند. مدیریت دانش نیاز به یک رویکرد جامع‌نگر و چندرشته‌ای به فرایند مدیریت و درک ابعاد کاری دانش دارد (Broadbent 1998). تمام رشته‌ها و بخش‌هایی که در گسترش مدیریت دانش و یا استفاده از نظریه‌ها و روش‌های آن سهمی دارند، در تعاریف و دیدگاه‌های مختلفی که در رابطه با مدیریت دانش وجود دارند نیز سهیم هستند و هر کدام از این رشته‌ها تعریف خاص خود را از مدیریت دانش دارد (Onyancha and Ocholla 2009). از این‌رو، کتابداران نیز باید قابلیت‌ها و نظرات خود را در این حوزه تثبیت کنند.

۹. منابع

- افشار زنجانی، ابراهیم، و سودابه نوذری. ۱۳۸۳. مدیریت دانش و چون‌وچرایی درباره آن. *مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌های اطلاعات* ۵۹: ۶۳-۶۹.
- حری، عباس. ۱۳۸۳. مدیریت دانش و مدیریت اطلاعات در کتابداری. *کتاب ماه کلیات* ۸۴: ۸-۱۱.
- حسن‌زاده، محمد. ۱۳۸۴. مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش (رویکرد مقایسه‌ای). *اطلاعات‌شناسی* ۲ (۵-۶): ۲۱-۷.
- غلامزاده، احمد، و بهروز فتحی. ۱۳۷۷. *سایبرنتیک و نقش آن در ایجاد سیستم‌های اطلاعاتی*. تهران: دانشگاه امام حسین (ع).
- مهراد، جعفر، و سیده مژگان بیش. ۱۳۹۰. *پیشگامان علمی جهان اسلام*. شیراز: انتشارات نوید.

Australian Research Council. 2009. *ERA Indicator Benchmark Methodology*. Barton ACT: Commonwealth of Australia.

- Bornmann, Lutz, and Hans-Dieter Daniel. 2008. What do citation counts measure? A review of studies on citing behavior. *Journal of Documentation* (64) 1:45 – 80.
- Bouthillier, France, and Kathleen Shearer. 2002. Understanding knowledge management and information management: the need for an empirical perspective. *Information Research* 8 (1). <http://InformationR.net/ir/8-1/paper141.html>. (accessed Dec. 5, 2013).
- Broadbent, Marianne. 1998. The phenomenon of knowledge management: What does it mean to the information profession? *Information Outlook* 2 (5): 23-34. <http://www.sla.org/pubs/serial/io/1998/may98/broadben.html>. (accessed Dec. 25, 2013).
- Case, Donald O., and Georgeann M. Higgins. 2000. How can we investigate citation behavior? A study of reasons for citing literature in communication. *Journal of the American Society for Information Science* (51) 7: 635–645.
- Kebede, Gashaw. 2010. Knowledge management: An information science perspective. *International Journal of Information Management* 30 (5): 416–424.
- Lastres, Steven A. (2011). Knowledge management in changing world. <http://futureready365.sla.org/2802/knowledge-management-in-a-changing-world/>. (accessed Dec. 1, 2013).
- Nazim, Mohammad, and Bhaskar Mukherjee. 2013. Librarians' perceptions of knowledge management in developing countries: A case with Indian academic libraries. *The International Information and Library Review* 45 (1-2): 63-76.
- Onyancha, O.B., and D. N. Ocholla. 2009. Conceptualising 'knowledge management' in the context of library and information science using the core/periphery model. *South African Journal of Information Management* 11 (4): 1-15.
- Sarrafzadeh, Maryam. 2005. The implications of knowledge management for the library and information professions act KM. *Online Journal of Knowledge Management* (2): 1.
- Terra, Jose Claudio, and Terezinha Angeloni. 2003. Understanding the difference between Information Management and Knowledge Management. http://www.providersedge.com/docs/km_articles/Understanding_the_Difference_Between_IM_and_KM.pdf>. P.2. (accessed Jul. 14, 2014).
- Tuomi, Ilkka. 2002. The Future of Knowledge Management. *Lifelong Learning in Europe (LLinE)* 7 (2): 69-79.
- Web of Science help 2010. http://images.webofknowledge.com/WOKRS57B4/help/WOS/hp_search.html. (accessed Dec. 20, 2013).

Bibliographic Comparison of Information Management and Knowledge Management Fields Through Their Scientific Outputs With Emphasis on the Share of Information Science in Each of These Fields

Mortaza kokabi¹ | Gholamreza Heidari² | Mansoureh Serati Shirazi³

1. Professor of Knowledge and Information Science; Shahid Chamran University of Ahwaz kokabi80@yahoo.com
2. Assistant Professor of Knowledge and Information Science; Shahid Chamran University of Ahwaz ghrhaidari@gmail.com
3. [Corresponding Author] PhD Student of Knowledge and Information Science; Shahid Chamran University of Ahwaz; Faculty Member of Islamic World Science Citation Center (ISC) yasaman.serati@yhoo.com

Iranian Journal of
**Information
Processing &
Management**

Iranian Research Institute
for Science and Technology

ISSN 2251-8223

eISSN 2251-8231

Indexed in SCOPUS, ISC & LISA

Vol.30 | No.2 | pp: 397-417

Winter 2015

Abstract: The evolution of cognition in a field starts with concentration on concepts, words and terms of that field. In the field of information science distinction and similarity between information and knowledge has involved discussions, part of which has been transferred into the fields of information management and knowledge management. Therefore, the current research has been carried out with the purpose of comparing scientific products of the fields of information management and knowledge management in WOS and determining the share of library and information science in any of these fields. Scientific products of Iran have been specially studied. This research is conducted applying scientometrics method and the population of the research consists of 1457 documents in the field of information management, 5993 documents in the field information management, and 183 documents belonging to both information management and knowledge management indexed in WOS. Results of data analysis shows that although the field of knowledge management is much younger than the field of information management, after 15 years from the emergence of this field, the number of documents belonging to this field has taken

precedence over documents belonging to the field of information management, to the extent that in the last research conducted in this regard (2012), the published number of documents in knowledge management is two times more than those of information management. Based on Web of Science Category Terms in information management, library and information science has ranked first, while in the field of knowledge management, library and information science has ranked second. In other words, journals in library and information science have published documents in information management more than journals in other fields, while journals of management have published documents in knowledge management more than other types of journals in other field. Investigating authors with the most number of publications in any of the fields under study shows that these authors consider information management and knowledge management as two completely distinct fields. Subject analysis of Iran's documents and also affiliation of highly productive Iranian authors in these fields show that the status of Iran is in line with the universal status of the field, and Iranian librarians do not have a significant role in knowledge management. A noteworthy finding of this research is that the fields of information management and knowledge management and especially the latter are not exclusively controlled by librarians, but if librarians and information specialists want to play a key role in knowledge management phenomenon, they have to get acquainted with various viewpoints and attitudes of other players of the field.

Keywords: Information Management; Knowledge Management; Scientometrics; Web of Science Database; WOS

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی